

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

м. Київ
12 червня 2013 року
№ 4-рп/2013

Справа № 1-9/2013

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича — доповідача,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 41–45, ст. 529) (далі — Закон).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення Суботи А. А.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування вказаних положень Конституції України та Закону.

Заслухавши суддю-доповідача Винокурова С. М. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції Президента України, Голови Верховної Ради України, Верховного Суду України, Вищого адміністративного суду України, Вищого господарського суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Міністерства юстиції України, науковців Національного університету «Одеська юридична академія», Національної академії прокуратури України, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національної школи суддів України, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — громадянин Субота Артем Анатолійович — порушив питання про офіційне тлумачення окремих положень Конституції України та Закону, а саме:

— частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті щодо того, чи можуть вимоги до кандидата на посаду судді (далі — кандидат) встановлюватися іншими нормативно-правовими актами, крім Конституції і законів України;

— частини першої статті 65 Закону стосовно того, чи є перелік вимог до кандидата, встановлений частиною третьою статті 127 Конституції України та частинами першою, другою статті 64 Закону, вичерпним;

— частин другої, третьої статті 65 Закону щодо того, чи є певні особисті чи морально-етичні якості кандидата підставою для усунення його від участі у доборі кандидатів.

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень автор клопотання обґрунтовує різним їх застосуванням судами України та Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (далі — Комісія), що, на його думку, призвело до порушення його права на рівний доступ до державної служби (роботи на посаді судді), передбаченого частиною другою статті 38 Конституції України.

Громадянин Субота А. А., підтверджуючи неоднозначне застосування положень Конституції України та Закону, навів відповідні рішення Вищого адміністративного суду України і Комісії.

2. Вирішуючи порушене в конституційному зверненні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

Україна є правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу, закони приймаються на її основі і повинні відповідати їй; державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (стаття 1, частина перша статті 6, частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

Органи державної влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 6, частина друга статті 19 Основного Закону України).

3. Згідно з Конституцією України судоустрій, судочинство, статус суддів визначаються виключно законами України (пункт 14 частини першої статті 92), які приймає єдиний орган законодавчої влади в Україні — Верховна Рада України (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85, стаття 91); правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні (частина перша статті 127). Суддею є громадянин України, який у встановленому Конституцією України і Законом порядку призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному із судів України і здійснює правосуддя на професійній основі; судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді (стаття 51 Закону).

Загальний порядок призначення на посаду професійного судді в судах загальної юрисдикції та підстави звільнення з цієї посади передбачені Основним Законом України (пунктом 27 частини першої статті 85, частинами четвертою, п'ятою статті 126, частиною третьою статті 127, частиною першою статті 128). Зміст зазначених положень щодо процедури, порядку призначення і обрання на посаду судді конкретизовано в Законі, в якому, зокрема, встановлено вимоги до осіб, що виявили бажання звернутись до Комісії з заявою про участь у доборі кандидатів, та до кандидатів, які вже проходять відповідний добір.

Згідно з частиною третьою статті 127 Конституції України на посаду судді може бути рекомендований кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший двадцяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років та володіє державною мовою.

Аналогічні вимоги до кандидатів щодо громадянства, віку, стажу, строку проживання в Україні та володіння державною мовою встановлено в частині першій статті 64 Закону. У частині другій цієї статті передбачено, що не можуть бути рекомендовані на посаду судді громадяни:

- 1) визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними;
- 2) які мають хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків судді;
- 3) які мають не зняту чи не погашену судимість.

Конституційний Суд України вважає, що дія частини третьої статті 127 Конституції України, частин першої, другої статті 64 Закону поширена на громадян України, які не мають статусу професійного судді, а лише виявили бажання стати суддями.

Частина п'ята статті 127 Конституції України, щодо офіційного тлумачення якої звернувся автор клопотання, передбачає, що «додаткові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня встановлюються зако-

ном». Це положення Основного Закону України спрямоване на запровадження спеціалізації суддів з розгляду конкретних категорій справ та формування судів вищих рівнів і спеціалізацій професійними суддями, а тому його дію поширено на осіб, які вже мають статус професійного судді, а не на кандидатів. Аналогічну позицію Конституційний Суд України висловив у Рішенні від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 (підпункт 3.5 пункту 3 мотивувальної частини). Таким чином, положення частини п'ятої статті 127 Конституції України не стосується питання, порушеного суб'єктом права на конституційне звернення, і не потребує офіційного тлумачення у цій справі.

Отже, положення статті 65 Закону у системному зв'язку з частиною четвертою статті 68 цього закону (згідно з якою особи, які відповідають установленим вимогам до кандидата, допускаються до складення іспиту) слід розуміти так, що для звернення до Комісії із заявою про участь у доборі кандидатів перелік вимог, визначений частиною третьою статті 127 Конституції України та частинами першою, другою статті 64 вказаного закону, є вичерпним. Це означає, що кожен, хто відповідає вимогам до кандидата, передбаченим частиною третьою статті 127 Конституції України, частинами першою, другою статті 64 Закону, може звернутися до Комісії із заявою про участь у доборі кандидатів.

4. Комісія є постійно діючим у системі судоустрою України органом, до повноважень якого належить проведення добору кандидатів і внесення рекомендації Вищій раді юстиції про їх призначення на посаду судді для подальшого внесення відповідного подання Президентові України (статті 66, 90, 91 Закону).

При доборі кандидатів, яких Комісія повноважна рекомендувати для призначення на посаду судді, висуваються, крім вказаних в частині третій статті 127 Конституції України та частинах першій, другій статті 64 Закону, вимоги, встановлені й іншими положеннями Закону.

Конституційний Суд України у Рішенні від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 наголосив: «Професійні судді виконують конституційну функцію — здійснення правосуддя, чим обумовлений їх спеціальний правовий статус. При його визначенні законодавець повноважний установлювати спеціальні вимоги для зайняття таких посад» (абзац третій пункту 4 мотивувальної частини).

Відповідно до Закону кандидат повинен пройти анонімне тестування (іспит) з метою виявлення рівня його загальних теоретичних знань, спеціальну перевірку (частина перша статті 68), спеціальну підготовку (навчання) (стаття 69) та скласти кваліфікаційний іспит, який є атестуванням особи, яка пройшла спеціальну підготовку і виявила бажання бути рекомендованою для призначення на посаду судді, і полягає у виявленні належних теоретичних знань та рівня професійної підготовки кандидата, ступеня його готовності здійснювати правосуддя з питань юрисдикції відповідного суду, а також особистих і моральних якостей кандидата (стаття 70).

Стаття 70 Закону кореспондується зі статтею 55 цього закону, яка передбачає набуття повноважень судді особою, вперше призначеною на цю посаду, тільки після складення присяги, відповідно до якої суддя зобов'язаний дотримуватися морально-етичних принципів поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді та принижують авторитет судової влади.

4.1. Згідно з пунктом 7 частини першої статті 67 Закону кандидат надає Комісії письмову згоду на збирання, зберігання та використання інформації про кандидата з метою оцінки його готовності до роботи на посаді судді та проведення щодо нього спеціальної перевірки. За частинами другою, третьою статті 68 Закону організації та громадяни мають право подавати до Комісії інформацію про кандидатів, а Комісія повноважна збирати інформацію про кандидатів для проведення спеціальної перевірки. Аналіз частини другої статті 70 Закону в системному зв'язку зі статтями 66, 68, 71, 91 цього закону дає підстави для висновку, що закон пов'язує виявлення особистих і моральних якостей кандидатів з проведенням добору та їх призначенням на посаду судді вперше.

Конституційний Суд України вважає, що ці повноваження Комісії не обмежені строками чи стадіями проходження кандидатом процедури добору і призначення на посаду судді, тобто Комісія повноважна виявляти особисті й моральні якості кандидата як під час складення ним кваліфікаційного іспиту, так і протягом строку перебування кандидата в резерві на заміщення вакантних посад суддів, у тому числі й під час вирішення питання про рекомендацію кандидата — переможця конкурсу — на зайняття посади судді.

Таким чином, правовий механізм добору кандидатів, установлений Законом, забезпечує об'єктивне оцінювання не лише їх професійних, а й особистих і моральних якостей.

4.2. Врегулювання передбаченого Законом порядку набуття статусу судді узгоджується з вимогами міжнародних актів. Так, у Європейській хартії про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року зазначено, що «закон встановлює обставини, за яких попередня діяльність кандидата або ж діяльність його близьких родичів з причин законних об'єктивних сумнівів, породжуваних такою діяльністю, щодо неупередженості та незалежності цього кандидата, може бути перешкодою для призначення його на посаду судді» (пункт 3.2). У пункті 10 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 року та 13 грудня 1985 року, закріплено, що особи, відібрані для судових посад, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну добору кваліфікацію в галузі права. У Бангалорських принципах поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалених Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року № 2006/23, зазначено, що довіра суспільства до судової системи, а також до авторитету судової системи в питаннях моралі, чесності та непідкупності судових органів посідає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 63, 66, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті питань, порушених у конституційному зверненні, положення: — частини третьої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з пунктом 14 частини першої статті 92 Основного Закону України слід розуміти так, що

вичерпний перелік вимог до осіб, які виявили бажання стати суддею, та до кандидатів на посаду судді встановлюється виключно Конституцією та законами України;

— статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI слід розуміти так, що під час проведення добору кандидатів на посаду судді до них висуваються вимоги, що передбачені частиною третьою статті 127 Конституції України, частинами першою, другою статті 64 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI, іншими положеннями цього закону, зокрема статтею 70 щодо виявлення особистих і моральних якостей кандидатів на посаду судді, оцінка яких Вищою кваліфікаційною комісією суддів України може бути підставою для відмови у наданні рекомендації про призначення кандидатів на посаду судді.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

• *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 4-рп/2013 dated June 12, 2013 in the case upon the constitutional appeal of citizen Artem Subota concerning the official interpretation of the provisions of Article 127.5 of the Constitution in the system connection with Article 127.3, Article 65 of the Law «On Judicial System and Status of Judges»*

The general procedure for an appointment of a professional judge in courts of general jurisdiction and grounds for a dismissal from this position are envisaged by the Fundamental Law (Articles 85.1.27, 126.4, 126.5, 127.3, 128.1). The content of these provisions concerning procedure, appointment and election for a judicial position are specified in the Law «On Judicial System and Status of Judges» No. 2453 dated July 7, 2010 (hereinafter referred to as «the Law») which, inter alia, establishes requirements for those persons who wished to apply to the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine (hereinafter referred to as «the Commission») with an application about a participation in the selection of candidates and for the candidates already taking an appropriate selection.

According to Article 127.3 of the Constitution a citizen of Ukraine, not younger than the age of twenty-five, who has a higher legal education and has work experience in the sphere of law for no less than three years, has resided in Ukraine for no less than ten years and has command of the state language, may be recommended for the office of judge by the Qualification Commission of Judges.

Similar requirements for candidates concerning citizenship, age, length of service, duration of residence in Ukraine and command of the state language are established in Article 64.1 of the Law. Article 64.2 states that citizens shall not be eligible for

recommendation for a position of a judge if they: 1) were found by court to have limited legal capacity or legal incapacity; 2) are suffering from chronic mental or other diseases which prevent them from performing judicial duties; 3) have an outstanding or unquashed conviction.

The Constitutional Court finds that the effect of Article 127.3 of the Constitution, Articles 64.1, 64.2 of the Law applies to citizens of Ukraine who do not have the status of a professional judge and only willing to become judges.

The provisions of Article 65 of the Law in the system connection with Article 68.4 of this Law (according to which persons who meet the established requirements to the candidate shall be admitted to taking an examination) should be understood in such a way that the list of requirements specified in Article 127.3 of the Constitution and Articles 64.1, 64.2 of the Law is exhaustive for an appeal to the Commission for participation in the selection of candidates. That means that anyone who meets the requirements established by Article 127.3 of the Constitution, Articles 64.1, 64.2 of the Law for a candidate shall have the right to apply to the Commission for a participation in selection of candidates.

In selection of candidates whom the Commission is authorised to recommend for an appointment for a position of judge the requirements which are established in addition to those specified in Article 127.3 of the Constitution and Articles 64.1, 64.2 of the Law are set also by other provisions of the Law.

According to the Law a candidate must take an anonymous testing (an examination) to reveal the level of his general theoretical knowledge, special check (Article 68.1), special training (Article 69) and pass a qualifying examination that is a testing of a person who has taken special training and wished to be recommended for appointment for a judicial position, and consists in identifying appropriate theoretical knowledge and a level of professional training of a candidate, a degree of his readiness to administer justice concerning the jurisdiction of an appropriate court, as well as personal and moral qualities of a candidate (Article 70).

The analysis of Article 70.2 of the Law in system connection with Articles 66, 68, 71 and 91 of the Law provides grounds for concluding that the law associates revealing of personal and moral qualities of candidates with holding a selection and their appointment for a judicial position for the first time.

The Constitutional Courts considers that these Commission's powers are not limited to terms or stages of passing of the procedure for a selection and appointment on a position of a judge by a candidate, that is the Commission is entitled to reveal personal and moral qualities of a candidate both at the time of passing of a qualification examination and during the term of stay in a reserve for filling vacant positions of judges including during solution of an issue on a recommendation of a candidate for holding a judicial position as a winner of a contest.

Hence, the legal mechanism for a selection of candidates established by the Law provides an objective assessment of not only professional but also personal and moral qualities.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that in terms of issues raised in the constitutional appeal the provisions of:

— Article 127.3 of the Constitution in a system connection with Article 92.1.14 of the Basic Law should be understood in such a way that an exhaustive list of

requirements for persons wishing to become a judge and candidates for a judicial position is determined solely by the Constitution and laws;

— Article 65 of the Law «On Judicial System and Status of Judges» No. 2453-VI dated July 7, 2010 should be understood in such a way that during the selection of candidates for a judicial position the requirements envisaged by Article 127.3 of the Constitution, Articles 64.1, 64.2 of the Law «On Judicial System and Status of Judges» No. 2453-VI dated July 7, 2010 and other provisions of this law are applied to them, in particular Article 70 concerning revelation of personal and moral qualities of candidates for a judicial position, evaluation of which by the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine may be grounds for refusal to recommend candidates for a judicial position.